

DOI: 10.18427/iri-2017-0123

Az 1945-1956 közötti győri politikai és közigazgatási vezetőréteg néhány jellemzője – a karrierutak főbb típusai, törések az életpályán

Varga Balázs

Széchenyi István Egyetem

Bevezetés

Jelen tanulmányban – mely egy többéves kutatás kis szegmense – különböző levéltári források segítségével bemutatom, hogy az 1945-1956 közötti győri politikai és közigazgatási vezetőréteg tagjai milyen sajátos karrierutakat („országos” karrier és „visszatérő” karrier) jártak be, hogyan vélekedtek a különböző pozíciókról, mennyire élték meg azokat előrelépésként vagy éppen „büntetésként”. A helyi vezetőréteg tagjainak több mint felénél az életpályát számos kisebb-nagyobb törés, funkcióvesztés tarkította. A pozícióból történő kikerülés a minta többségénél a politikai/gazdasági/társadalmi fordulópontok (1948, 1956) idején következett be, ezzel együtt a vizsgált korszakban pártthovatartozástól függetlenül szinte mindenkinek tartania kellett attól, hogy különböző indokkal tisztségéből elmozdítják. Önéletrajzok, életútinterjúk, káderanyagok, újságcikkek alapján négy csoportot, élethelyzetet járok körbe. Ezek az alábbiak: az 50-es években „megbukott” káderek, az 1948-ban vagy 1956-ban külföldre emigrálók, a börtönviselt ötvenhatosok, valamint az 1956 után gyakran dicstelenül távozó pártfunkcionáriusok.

A vezető réteghez való tartozást szigorúan bizonyos pozíciók hozzárendelésével határoztam meg, az 1945 és 1948 közötti időszakban, valamint 1956 októberében és novemberében az elit, míg az 1948 utáni korszakban a káder terminusát alkalmazva a mintába került egyénekre. A teljes mintába összességében 140 főt vontam be, melyet a források adatszegény volta miatt 119 főre kellett csökkentenem (elérhető minta). A tanulmány megállapításait ez utóbbi csoportra tekintem érvényesnek.

A karrierpályák főbb típusai: „országos” karrier

A vizsgálati mintában szereplők életútját összességében szemlélve elmondható, hogy jelentős részük meglehetősen kacskaringós, gyakran kisebb-nagyobb törésekkel tűzdelt karrierpályát valósított meg az idők folyamán. 34 személy (28,6%) a helyi vezető pozíciójából kikerülve, vagy azzal párhuzamosan, országos illetőségű szervezetekben és intézményekben töltött be különböző befolyással és hatalommal bíró funkciókat. A csoportban 12 fő (10,1%) elsősorban az egyes korszakokban eltérő presztízzsel bíró nemzetgyűlési/országgyűlési képviselői mandátumának köszönhetően sorolódott bizonyos szempontból a politikai vezető réteghez. A társaság másik, közel 2/3 részét (22 fő, 18,5%) döntően olyan kommunista és MDP-s személyiségek (20 fő) alkotják, kiknek karrierjében a helyben viselt tisztség többnyire csak ugródesztkát jelentett egy nagyobb ívű pálya befutásához. Gyórhöz vagy a megyéhez kapcsolódó politikai és közigazgatási funkcióból jellemző továbblépési lehetőségnek mutatkozott valamilyen minisztériumi státusz (államtitkár, osztályvezető, PB titkár, stb.) elfoglalása. Ezt az utat „választotta” a kisgazdapárti dr. Meixner (Csejkey) Ernő mellett Dömötör Ferenc, Bali Zoltán, dr. Szilágyi Gábor, Bittmann Ernő, dr. Gonda György, Kálló Iván és Zagyva Imre. Ugyancsak gyakoribb lépcsőfoknak tűnik a közigazgatási területén, főleg Budapesten történő elhelyezkedés. Így folytatta pályáját Domokos János, Dékán Sándor és Katona János. Szintén hárman, nevezetesen Molnár Ferenc, Bozsóki Ferenc és Török István kikerülve helyi funkciójukból valamilyen országos szintű szakszervezetnél jutottak vezető beosztáshoz (osztályvezető, titkár). A karrier következő grádicsa egyeseknél (Gódor Ferenc és – kis kitéréssel – Gábris Mihály) a Központi Vezetőség/Központi Bizottság valamely osztályánál elfoglalt pozíció vagy diplomáciai kiküldetés (Szántó Zoltán) volt. Utóbbi területen összesen öten (az előbbieken említett Szántó Zoltánon kívül Dömötör Ferenc, Bozsóki Ferenc, Kálló Iván, Katona János) tevékenykedtek pályafutásuk valamely időszakában. Az előbbi két személy közvetlenül helyi funkcióból (területi titkár, megyei titkár), míg utóbbi három tisztségviselő minisztériumi (leginkább külügyminisztériumi) posztról került kiküldetésbe. A szocialista rendszerben a diplomáciai, követi pozíciók sajátossága volt, hogy oda egyeseket (általában a befolyásosabb, másoknak konkurenciát jelentő politikusokat – pl. Dömötör Ferencet és Szántó Zoltánt) úgymond büntetésből helyezett a párt, hogy a belügyek intézésére, a döntések meghozatalára minél kisebb befolyást gyakorolhassanak, míg mások (pl. Bozsóki Ferenc, Kálló Iván, Katona János) az előző területen végzett munkájukért jutalmul kapták a tisztséget. „.... 1946 végétől 1949. augusztus 1-ig Győr-Moson pártbizottságának első titkára voltam. Innét a Rajk-perből kifolyólag felmentettek funkcióm alól és áthelyeztek Budapestre a Földművelésügyi Minisztériumba az igazgatóságra főosztályvezetőnek, majd a Földművelésügyi Minisztérium pártbizottságának titkára lettem. 1950 őszén, az akkori helyzetnek megfelelően, párton belüli

törvénytelenégekből kifolyólag, megkérdésem és meghallgatásom nélkül leváltottak funkcióból. Ezt az ügyet megfellebbeztem a pártközpontnál, de nem helyeztek vissza, hanem 1951. január 1-jével kineveztek Helsinkibe követnek és meghatalmazott miniszternek.”¹

Az említett öt személy közül négyen követi pozícióban zárták le karrierpályájukat (sőt életpályájukat), hiszen Dömötör Ferenc egészen haláláig (1954. május 8.) a Magyar Népköztársaság helsinki követeként dolgozott², míg Kálló Iván szófiai követként³, Bozsóki Ferenc törökországi főkonzulként⁴, Katona János pedig nairobi (Kenya) nagykövetként vonult nyugállományba.⁵ A mintába kerültek közül utóbbi személy tekinthető a „legsokoldalúbb” tisztségviselőnek, hiszen karrierje során kronológiai sorrendben közigazgatási (Győr-Moson vármegye főispánja, Budapest alpolgármestere), szövetkezeti (Nyersbörgyűjtő és Elosztó Szövetkezet elnöke), gazdasági (Pestvidéki Bőripari Központ vezérigazgatója), diplomáciai (washingtoni, stockholmi, londoni, varsói követ), minisztériumi (a Külügyminisztérium afrikai országokkal foglalkozó Területi Osztályának vezetője), majd újfent diplomáciai (nairobi követ) pozíciókat egyaránt betöltött.⁶

A karrierpályák főbb típusai: „visszatérő” karrier

„Visszatérő” pályáivet több személy járt be a minta tagjai közül. Ehhez a csoporthoz egyrészt azokat a funkcionáriusokat (dr. Katona Lajos, Bittmann Ernő, Belovicz Ferenc, Sárosi János, Lombos Ferenc) soroltam, akik hosszabb-rövidebb ideig helyben viselt tisztségüket követően, más, országos vagy megyei hatáskörű intézménynél, szervezetnél, illetve testületnél kaptak státust, de karrierjük során később visszakerültek valamilyen Győr-Sopron megyei vagy városi politikai / közigazgatási / gazdasági funkcióba, és általában innen vonultak nyugállományba is. Ketten (Bittmann és Belovicz) városi és megyei pártbizottsági funkcióból, míg Sárosi megyei gazdasági (vállalatigazgató) szerepkörből került minisztériumi pozícióba. Ezekből a tisztségekből, Beloviczot és Sárosit néhány esztendő múltán a korábbi státuszába, míg Bittmant, nyolc év elteltével, magasabb helyi politikai posztra (győri városi pártbizottság első

---

¹ GYMSMGYL X. 415. 27. f. 72. ő. e. A MSZMP Győr-Sopron Megyei Bizottsága iratai. Győr-Sopron megye felszabadulás előtti munkásmozgalmára és munkásmozgalmi harcossaira vonatkozó iratok. Dömötör (Oszwald) Ferenc.

² Győr-Sopronmegyei Hírlap, 1954. május 9.

³ PIL 867. f. 1/k - 310. Kálló Iván.

⁴ PIL 867. f. 1/b - 238. Bozsóki Ferenc.

⁵ MOL 288. f. 5. cs. 365. ő. e. 1965. május 11.

⁶ MOL 276. f. 54. cs. 199. ő. e. 1952. június 25.

MOL 288. f. 5. cs. 299. ő. e. 1963. április 30.

MOL 288. f. 5. cs. 343. ő. e. 1964. szeptember 8.

MOL 288. f. 5. cs. 365. ő. e. 1965. május 11.

titkára) helyezték.⁷ Lombos Ferenc előbb Győr, majd a Dunai Vasmű építkezés (Sztálinváros) pártbizottságának titkári pozícióját töltötte be, innen a Központi Vezetőség Párt és Tömegszervezetek Osztályára került helyettes vezetőnek, majd 1956 októberét követően a Győr-Sopron megyei pártbizottság titkára lett.⁸ Dr. Katona Lajos 1951-től 1954-ig Győr városának, majd ezt követően 1957-ig Pécsnek volt tanácselnöke. Innen helyezték vissza a győri tanács élére.⁹ A káderforgó-rendszer ezen típusának kialakulását történelmi szükséghelyzet indukálta. Az 1950-es évek második felében, különösen az 1956-os forradalom utáni „nehéz” időkben az újjászerveződő pártnak minden megbízható, lojális emberére szüksége volt, így a fontosabb pozíciókba a korábban ott már bizonyított, a helyi társadalmi és politikai viszonyokat jól ismerő kádereket helyeztek. Ezen elv és szemlélet alapján került vissza helyi funkciójába '56 októberét követően Lombos Ferenc, dr. Katona Lajos, Bittmann Ernő és Belovicz Ferenc is.

A „visszatérő” pályáiv egy másik változatát nyolc személy, nevezetesen dr. Horváth József, Lates József, Kiss Sándor, dr. Modrovits István, Udvaros István, Farnady Ernő, Kotormán László és Szabó György járt be a mintába kerültek közül. Az említett kisgazdapárti és szociáldemokrata politikusok mindnyájan az 1948-as fordulat idején kerültek ki közigazgatási vagy pártfunkciójukból, majd az 1956-os forradalom idején vállaltak/vállalhattak ismét ideig-óráig tisztséget, elsősorban az újjáalakult demokratikus pártok soraiban. Ezekben a pozíciókban azonban valódi hatalommal, befolyással már nem rendelkeztek, így a forradalmi események alakításában sem igazán játszottak szerepet.

Törések az életpályán: káderek

Az 1950-es évek elejétől az „éleződő osztályharc” és az „éberség” szellemében, a párton belül dúló hatalmi harcok következtében politikai, közigazgatási és gazdasági területen jelentős tisztogatásokra került sor. A visszaemlékezésekből és önéletrajzokból egyértelműen kiolvasható, hogy az egykor hirtelen kiemelt funkcionáriusokat lelkiileg milyen érzékenyen érintette a több esetben koholt vádakra épülő leváltás és büntetés, mely általában komoly egzisztenciális következményekkel is járt a számukra. A velük történtek azonban a pártba vetett hitüket nem ingatták meg és jó kommunistához illően továbbra is próbálták párthoz kötődő, mozgalmi tevékenységet végezni. „...1952 szeptemberében a Politikai Bizottság értekezletén a Rákosi ezt mondta: 'elég szegény, hogy Molnár (Krausz)

---

⁷ Grábics F. - Dr. Horváth S. D. – Kucska F. (szerk.) (2003): Győri életrajzi lexikon. Győr: Galgóczi Erzsébet Városi Könyvtár, 48.

MOL 288. f. 7. cs. 61. ó. e. 1959. október 6.

MOL 288. f. 7. cs. 540. ó. e. 1978. január 16.

⁸ MOL 276. f. 54. cs. 158. ó. e. 1951. augusztus 29.

MOL 276. f. 53. cs. 262. ó. e. 1955. december 22.

⁹ MOL 288. f. 5. cs. 26. ó. e. 1957. május 21.

Ferenc most is vezető funkciót tölt be a SZOT-nál.' Molnár Ferencet ezután váltották le a SZOT-nál viselt beosztásából és nevezték ki egy felszámolás alatt levő bankba igazgatónak. Rákosi felszólalása utáni szünet után az országos Káderosztálytól valaki felszólalt, hogy a szünetben megnézte Molnár Ferenc káderanyagát, melyben azt is olvasta, hogy Bánkit az illegalitás alatt ő szervezte be a pártba. Rákosi akkor szó szerint ezt mondta: 'ugye az alma nem esik messze a fájától.' A következő szünetben Gonda György közölte velem, hogy leváltottak funkcióból, utazzam Győrbe és tegyem rendbe az ipari osztály anyagát... Hetekig munka és kereset nélkül voltam, majd egy építőipari trösztnél helyezkedtem el, amit egy múlva felszámoltak, így ismét munka nélkül maradtam. Később a Vagongyárban jutottam munkához. A párt nem törődött velem leváltásom után, sőt segítséget adott zaklatásomhoz, mikor ötödmagammal laktam egy szoba-hallos lakásban, ki akartak lakoltatni. A feleségem ez időben negyedik gyermekünkkel volt várandós – nem bírta a zaklatásokat – egészsége leromlott. A kilakoltatást az országos Pártközpont beavatkozására szüntették meg. Ennek ellenére pártmunkát végeztem, nem a pártot okoltam."¹⁰

Más káderek esetében nem a „rosszul” megválasztott illegális mozgalmi kapcsolat, hanem a kompromittáló „jobboldali” múlt okozta a pozícióból történő kikerülést. Bencsik Jánost azért mozdították el funkciójából, mert állítólagosan az 1930-as évek végén jobboldali elemekkel volt szoros kapcsolata, melyet a Párt előtt nem tárt fel.¹¹

Egyesek funkcionáriusoknál a több alkalommal előforduló vélt vagy valós pártszerűtlen viselkedés eredményezte a pozícióvesztést. A fegyelmi ügyek általában különböző fokú pártbüntetéssel (pl. megrovás, szigorú megrovás) zárultak az érintettek számára, a funkcióból való leváltás, esetleg kizárás csak „indokolt”, „minősített” esetekben és visszaeső módon elkövetett hibák során következett be. Így járt Gáti József, mosonmagyaróvári funkcionárius is, akit túlzott alkoholfogyasztásban, korrupcióban, valamint ellenőrző munkája elhanyagolásában találtak „bűnösnek”, amiért a Megyei Pártbizottság 1952. november 18-i ülésén kizárásban részesítette.¹²

---

¹⁰ GYMSMGYL X. 415. 27. f. 21. ő. e. A MSZMP Győr-Sopron Megyei Bizottsága iratai. Győr-Sopron megye felszabadulás előtti munkásmozgalmára és munkásmozgalmi harcosaira vonatkozó iratok. Bánki Endre.

GYMSMGYL X. 415. 53. f. 7. ő. e. A MSZMP Győr-Sopron Megyei Bizottsága iratai. Győr-Sopron megye munkásmozgalmi harcosainak visszaemlékezései. Bánki Endre (korábban: Braun Endre).

¹¹ GYMSMGYL 30. f. 2. fcs. 9. ő. e. MSZMP Győr-Sopron megyei Bizottsága Archívuma. MDP Győr-Sopron megyei Bizottsága. Káder Osztály. Az MDP megyei apparátusában dolgozó függetlenített funkcionáriusok és beosztott munkatársak káderanyaga.

¹² GYMSMGYL 30. f. 2. fcs. 8. ő. e. MSZMP Győr-Sopron megyei bizottsága Archívuma. MDP Győr-Sopron megyei Bizottsága. Fegyelmi munkaterület. Párttisztviselőkben a Megyei Pártbizottságon, városi, járási és vagongyári pártbizottságon dolgozók - tikárok, politikai munkatársak - fegyelmi iratai.

Törések az életpályán: emigránsok

A vizsgált korszak politikai fordulópontjaiban számos helyi politikus helyzete olyan szinten lehetetlenült el, hogy az egyedüli alternatívát számukra az emigrálás jelentette. A minta tagjai közül 1948-ban ketten, Medey István és dr. Rácz Ferenc, míg 1956-ban ugyancsak ketten, Szabó György és Farnady Ernő távoztak illegálisan külföldre. Az emigrálás okairól és körülményeiről Medey István így ír az 1985-ös visszaemlékezésében: „... 1948 tavaszán napirendre került a két munkáspárt egyesülésének kérdése. Nekem az volt a véleményem, hogy az MSZDP-nek még történelmi feladatai vannak, ezért a fúzió abban az időben még nem volt aktuális. Az egyesülés feltételei szerintem még nem értek meg ekkor, én a fokozatos egyesülés híve voltam. A kialakult politikai légkörben nem maradt más választásom, mint az ország elhagyása. Ebben az ügyben Rákosi Mátyással négyszemközti beszélgetést folytattam, aki megpróbált lebeszélni a disszidálásról. (Rákosi egyébként ezt a győri ÁVH jelentése alapján vetette fel.) Találkoztam abban az időben Szakasits Árpáddal is, aki kényszerhelyzetben volt. A nyugati hatalmaktól támogatást nem kapott a tiltakozáson kívül. Úgy határoztam, hogy elhagyom hazámat. Komáromon keresztül távoztam Magyarországról, Csehszlovákián át Németország nyugati felébe, majd Svájcba mentem. Ott menedékjogot kértem és egy zürichi gyárban helyezkedtem el. Az ottani magyar követség titkára megkeresett és megpróbált rábírni a hazatérésre. Nagyon kínozott a honvágy, de nem jöttem haza. Öt évet töltöttem Svájcban, majd Nagy Ferenc sürgetésére politikai vízumot kaptam az Egyesült Államokba. Itt élek 30 éve. Különböző gyárakban dolgoztam, s ezután nyugdíjba kerültem. Kint létem alatt többször hívtak Münchenbe, hogy ott a magyar politikai életről és a munkásmozgalom történetéről nyilatkozzam, de én ezt megtagadtam. Megmaradtam gyári munkásnak, ahol életutamat kezdtem.”¹³

Szabó György és Farnady Ernő 1956. november 1-én a Szociáldemokrata Párt vezetőségének megbízásából Bécsbe ment, hogy részt vegyenek a Szocialista Internacionálé Irodája ülésén. Ezt követően egyikük sem tért vissza az országba, Szabó György a Német Szövetségi Köztársaságba, míg Farnady Ernő Angliába vándorolt ki. Mindkettőjükéről számos ügynöki jelentés készült az évek során.

Farnady Ernőről az állambiztonsági szolgálat külön dossziét nyitott, melyben a kinti életére vonatkozó beszámolókat, információkat gyűjtötték össze. Egy 1957 márciusában készült jelentés szerint Farnady Angliában, Szélig Imre volt szociáldemokrata országgyűlési képviselőnél él...¹⁴

1958 júniusában két ügynök felkereste Farnadyt Londonban, a munkahelyén, akitől megtudták, hogy anyagilag nagyon jól jön ki, sokkal jobban, mint otthon. A családja viszont otthon van, és ő nagyon vágyódik utánuk. Farnady úgy nyilatkozott, hogy haza akar menni, de csak akkor,

---

¹³ GYMSMGYL X. 415. 53. f. 127. ő. e. A MSZMP Győr-Sopron Megyei Bizottsága iratai. Győr-Sopron megye munkásmozgalmi harcosainak visszaemlékezései. Medey István.

¹⁴ ÁBTL 3. 2. 4 K-377 Farnady Ernő.

ha Magyarországon megváltozik a helyzet. Nem tudja ugyanis azt elviselni, hogy az ÁVH kénye-kedve szerint uralkodjon. Véleménye szerint nem a kormánnyal, nem a párttal, hanem az ÁVH-val van a baj. Elmondta azt is, hogy ő itt jól érzi magát, hetenként átlagban 16 fontot keres, különálló lakása van, amiért 3 guineas-t fizet hetenként. Ő nyomtatja a Népszavát és az Irodalmi Újságot, továbbá magyar írók által írt könyveket. Jelenleg Pálóczi által írt könyv kinyomtatásán dolgozik...¹⁵

1962 folyamán egy őt meglátogató ügynöknek elmondta, szívesen hazamenne, ha feleségének megadnák a kiutazási útlevelet, hogy vele tudja ezt a kérdést előzőleg megbeszélni. Ezután ő is beadná a hazatérési kérelmet. Visszajövele után nem kíván különösebb funkciót, csak azt szeretné, hogy hagyják őt dolgozni egy olyan állásban, amelyből a családjá megélhetését biztosítani tudja...¹⁶

A tervekkel ellentétben Farnady Ernő csak 1970 októberében jött vissza véglegesen Magyarországra, Győrbe. Ezt követően a győri Nyomdaipari Vállalatnál helyezkedett el, ahol jelenleg (1971-ben) is dolgozik. Magatartása ellen probléma nem merült fel, de a jelentések szerint intenzív levelezést folytat a Münchenben élő Szabó Györggyel.¹⁷

Törések az életpályán: börtönviselt ötvenhatosok

Az 1956-os forradalom idején kifejtett tevékenységük miatt börtönbe, internálásra vagy rendőri felügyelet alá kerülők életútja sajátos pályára került szabadulásukat követően. Politikai karrierről természetesen már nem álmodozhattak, fő céljuk a családi és baráti kapcsolatok segítségével történő társadalmi beilleszkedés és a munkába állás volt. A korábbi, nagyobb presztízzsel és magasabb jövedelemmel járó pozíciójukat nyilvánvalóan nem foglalhatták el, az értelmiségieknek általában rutin szellemi, míg a technikusoknak fizikai dolgozó munkakörben, azaz a végzettségükhöz képest egy-két foglalkozási kategóriával lejjebb sikerült elhelyezkedni. Integrálódásukat, érvényesülésüket megnehezítette, hogy hosszú időn keresztül számolniuk kellett a munkahelyi vezetőség bizalmatlanságával, az állandó megfigyeléssel. „A szabadulásom után egyik barátomhoz mentem, albérletbe, nagyon kedvező összegért, 100 Ft-ért laktam ott. Munkát is kaptam: az Egyesült Gyógyszergyárba kerültem, Sándor József elvtárs segítségével előadónak az anyag- és áruforgalmi osztályra 1800 Ft-ért.”¹⁸

---

¹⁵ Uo.

¹⁶ Uo.

¹⁷ ÁBTL 3. 1. 5. O - 14847/2 Fasiszta pártok, szervezetek és polgári pártok tagjai II.

¹⁸ OHA Kéri József-interjú. Készítette Hegedüs István 1984-ben. 1956-os Intézet Oral History Archívuma, V 149. sz. 231.

„1963. március 28-án szabadultam. Ezt követően a Győr-Sopron megyei Gyógyszertári Központnál mint adminisztrátori előadó helyezkedtem el.”¹⁹

„A szabadulás után 8 napon belül munkát kellett vállalnom. A Vagongyárba mentem dolgozni. ... A Vagongyárban szekrényépítő lakatos lettem. A munkámmal kifogás nem volt, de állandóan megfigyelés alatt álltam, provokáltak.”²⁰

Az ötvenhatosok között nemcsak a szabadulás utáni startpozícióban, de a későbbi foglalkozási karrierben is jelentős különbségek mutatkoznak. Egyesek relatíve törésektől mentes pályát futhattak be a 60-as évektől kezdve, melynek során, kapcsolataiknak és tehetségüknek köszönhetően, az évtized második felétől vagy a 70-es évek közepétől már a korábbi szakmájukban és beosztásukban vagy azzal azonos képesítést igénylő munkakörben tevékenykedhettek. Ez a hirtelen felfelé irányuló foglalkozási mobilitás, mely természetesen a bérezés javulásával is együtt járt, különösen a magasan képzett, jogvégzett személyek esetében volt megfigyelhető, persze nem mindegyikükénél. „...1970-ben a Győri Vízműnél beruházási előadó lettem, majd 1976-tól, a városi párttitkár külön engedélyével, a Győri Közmű és Mélyépítő Vállalatnál jogi előadóként helyezkedtem el. 1979-ben vonultam nyugdíjba, a városi tanácsnál tanácsi megbízottként nyugdíjas állást vállaltam.”²¹

Dr. Modrovits István, az FKgP egykori megyei titkára, 1963-ban még a Győri Lakatos KTSZ-ben mint adminisztrátor tevékenykedett, 1965-től kezdve viszont, végzettségének megfelelően, már jogtanácsosi munkakörben dolgozott. A 60-as évek közepétől ugyanilyen beosztásban ténykedett dr. Horváth József egykori polgármester-helyettes, volt FKgP vezető is.²²

Az ötvenhatosok gyors „felemelkedésére”, kapcsolataik felhasználásával történő magasabb pozícióba kerülésére az állambiztonsági szolgálatok is felfigyeltek és nemtetszésüknek több esetben hangot is adtak a jelentésekben.

Az 1956-os forradalmi eseményekben aktív tevékenységet végzők, fontosabb pozíció(ka)t betöltők közül többeket későbbi életükben is kísértette kompromittált múltja, mely jelentősen megnehezítette számukra a társadalmi beilleszkedést. Egyeseket különböző indokokkal az 1960-as évek második felében is (rendszerint a forradalom évfordulójának közeledtével) több esetben helyeztek rendőrségi megfigyelés alá vagy előzetes letartóztatásba. Életpályájukat emellett a gyakori munkahelyi áthelyezések és visszaminősítések jellemezték. Az Állambiztonsági Szolgálatok jelentései szerint Berger Sándort (a városi munkástanács, majd a Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága korábbi tagja) 1965-ben

---

¹⁹ OHA Dr. Tóth István-interjú. Készítette Szokolczai Attila 1997-ben. 1956-os Intézet Oral History Archívuma, 682. sz. 80.

²⁰ OHA Fekete József-interjú. Készítette Szokolczai Attila 1997-ben. 1956-os Intézet Oral History Archívuma, 702. sz. 82-83.

²¹ OHA Dr. Tóth István-interjú. 81-82.

²² ÁBTL 3. 1. 5. O-14847/1 Fasiszta pártok, szervezetek és polgári pártok tagjai I.; ÁBTL 3. 1. 5. O-14847/2 Fasiszta pártok, szervezetek és polgári pártok tagjai II.

kapcsolatai révén a Vagongyár Szerkesztési Osztályára helyezték, innen azonban az illetékes alosztály eltávolítottatta, és ismét fizikai munkakörbe tette: ezt követően a Magyar Vagon – és Gépgyár Vasúti főmű TMK Gyáregységében adagolóként dolgozott. ... 1966. október 20-án rendőri felügyelet alá helyezték, melyet csak 1967. április végén szüntettek meg. ...A megpróbáltatások és nehézségek ellenére Berger Sándor 1969-ben a gönyúi TSZ-nél a Lakatos Üzem vezetője lett.²³

Dr. Csincsák Endre, a Megyei Tanács Munkástanácsa, majd a Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága korábbi tagja, későbbi életpályájára is árnyékot vetett 56-os szerepvállalása. Szabadulását követően a Győri Tanácsai Építőipari Vállalatánál normásként helyezkedett el, 1966-ban azonban már mint műszaki csoportvezető tevékenykedett a cégnél. A hirtelen emelkedő karrier sokaknak szemet szúrt, 1966. november 28-án izgatás vádjával előzetes letartóztatásba helyezték.²⁴

Törések az életpályán: pártfunkcionáriusok sorsa 1956 után

Az 1956-os forradalom közvetve vagy közvetlenül több olyan személy politikai pályájában is változást, törést eredményezett, akik addig helyi szinten meghatározó pártfunkciókat láttak el. Az újjászerveződő párt tekintélye és befolyása növelésének érdekében ugyanis nem engedhette meg magának, hogy az előző korszakban végzett tevékenysége miatt kompromittálódott, népszerűtlenné vált kádereket a helyén hagyja. Egyes személyiségek nem kívánatos volta már 1956. október 23-a előtt egyértelműen kirajzolódott a megyei lap hasábjain. A Győr-Sopronmegyei Hírlap cikke szerint a Szabad Nép 1956. október 19-i száma a Győr-Sopron Megyei Párt-végrehajtóbizottság kibővített üléséről (1956. október 17.) egyoldalú, hamis képet adott. A sajtóorgánium szerint különösen Zalai Emil elvtárs (a Megyei Pártbizottság Agitációs Propaganda Osztály vezetője) személyét illetően van egyoldalúság, hiszen a beszámoló szóvá teszi Zalai hibáit Földes Gábor felszólalása alapján, elhallgatja azonban, hogy számos felszólaló bírálta Hortobágyi János (a Megyei Pártbizottság első titkára) és Bognár Kálmán (a Megyei Pártbizottság második titkára) elvtársakat az 1956 júliusa után elkövetett hibák miatt.²⁵

A legélesebb hangú beszámolók a Hazánk című napilapban jelentek meg a korábbi megyei vezetőkről, bukásuk okairól és körülményeiről. Az újság nyitó számának (november 4.) egyik cikkében Hortobágyi Jánost, Zalai Emilt és Petrovics Károlyt (a Városi Pártbizottság volt titkára) az egykori győri kiskirályoknak, a Rákosi-Gerő klikk utolsó győri kiszolgálóinak aposztrofálja, akik a kritikus helyzetben az ÁVH-s

---

²³ Uo.

²⁴ ÁBTL 3. 1. 5. O-14847/1 Fasiszta pártok, szervezetek és polgári pártok tagjai I. ÁBTL 3. 1. 5. O-18810/3 Győr-Sopron megye területén élő ellenséges tevékenységgel gyanúsítható politikai elítéltek III.

²⁵ Győr-Sopronmegyei Hírlap, 1956. október 20.

ismeretségüket kihasználva Csehszlovákiába menekültek. Az írás többek között felrója Hortobágyinak, hogy mint a megye élet-halál ura, korábban kiköltöztette a Győri Tervezőirodát, hogy az irodákból luxuslakás legyen saját maga és Bognár Kálmán számára. Az átalakítás költségeit pedig az egyik állami gazdasággal fizetette ki. Az ilyenkor megszokott toposzokat felidézve nem felejtik el megemlíteni azt sem, hogy a menekülésben Zalai Emil családjáról is megfeledkezett, hiszen feleségét és gyermekét Magyarországon hagyta, míg Petrovics Károly előbb felvette kéthavi fizetését, csak azután távozott.²⁶ Az említett személyiségek döntő része (Zalai Emil, Petrovics Károly, Bognár Kálmán) 1956 után már egyáltalán nem vállalt/vállalhatott pártfunkciót, míg Hortobágyi Jánost más megyébe, kisebb hatalommal járó pozíciókba (az MSZMP tatabányai városi bizottság politikai munkatársa – 1957-1959-ig, a Tatabányai Szénbányák anyagellátó üzemének vezetője – 1959-től nyugdíjba meneteléig²⁷) helyezték.

Források

ÁBTL 3. 2. 4 K-377 Farnady Ernő.

ÁBTL 3. 1. 5. O-14847/1 Fasiszta pártok, szervezetek és polgári pártok tagjai I.

ÁBTL 3. 1. 5. O-14847/2 Fasiszta pártok, szervezetek és polgári pártok tagjai II.

ÁBTL 3. 1. 5. O-18810/3 Győr-Sopron megye területén élő ellenséges tevékenységgel gyanúsítható politikai elítéltek III.

GYMSMGYL 30. f. 2. fcs. 8. ő. e. MSZMP Győr-Sopron megyei bizottsága Archívuma. MDP Győr-Sopron megyei Bizottsága. Fegyelmi munkaterület. Párttisztviselőkben a Megyei Pártbizottságon, városi, járási és vasúti pártbizottságon dolgozók - tükörök, politikai munkatársak - fegyelmi iratai.

GYMSMGYL 30. f. 2. fcs. 9. ő. e. MSZMP Győr-Sopron megyei Bizottsága Archívuma. MDP Győr-Sopron megyei Bizottsága. Káder Osztály. Az MDP megyei apparátusában dolgozó függetlenített funkcionáriusok és beosztott munkatársak káderanyag.

GYMSMGYL X. 415. 27. f. 21. ő. e. A MSZMP Győr-Sopron Megyei Bizottsága iratai. Győr-Sopron megye felszabadulás előtti munkásmozgalmára és munkásmozgalmi harcokra vonatkozó iratok. Bánki Endre.

GYMSMGYL X. 415. 27. f. 72. ő. e. A MSZMP Győr-Sopron Megyei Bizottsága iratai. Győr-Sopron megye felszabadulás előtti munkásmozgalmára és munkásmozgalmi harcokra vonatkozó iratok. Dömötör (Oszwald) Ferenc.

GYMSMGYL X. 415. 53. f. 7. ő. e. A MSZMP Győr-Sopron Megyei Bizottsága iratai. Győr-Sopron megye munkásmozgalmi harcainak visszaemlékezései. Bánki Endre (korábban: Braun Endre).

GYMSMGYL X. 415. 53. f. 127. ő. e. A MSZMP Győr-Sopron Megyei Bizottsága iratai. Győr-Sopron megye munkásmozgalmi harcainak visszaemlékezései. Medey István.

Győr-Sopronmegyei Hírlap, 1954. május 9.

Győr-Sopronmegyei Hírlap, 1956. október 20.

---

²⁶ Hazánk, 1956. november 4.

²⁷ Mészáros A. – Tapolcai E. (szerk.) (1975): Tatabányai kislexikon. Tatabánya: Tatabánya Város Tanácsa és József Attila Megyei Könyvtár, 170.

- Hazánk, 1956. november 4.
MOL 276. f. 54. cs. 158. ő. e. 1951. augusztus 29.
MOL 276. f. 54. cs. 199. ő. e. 1952. június 25.
MOL 276. f. 53. cs. 262. ő. e. 1955. december 22.
MOL 288. f. 5. cs. 26. ő. e. 1957. május 21.
MOL 288. f. 7. cs. 61. ő. e. 1959. október 6.
MOL 288. f. 5. cs. 299. ő. e. 1963. április 30.
MOL 288. f. 5. cs. 343. ő. e. 1964. szeptember 8.
MOL 288. f. 5. cs. 365. ő. e. 1965. május 11.
MOL 288. f. 7. cs. 540. ő. e. 1978. január 16.
OHA Dr. Tóth István-interjú. Készítette Szokolczai Attila 1997-ben. 1956-os Intézet Oral History Archívuma, 682. sz.
OHA Fekete József-interjú. Készítette Szokolczai Attila 1997-ben. 1956-os Intézet Oral History Archívuma, 702. sz.
OHA Kéri József-interjú. Készítette Hegedüs István 1984-ben. 1956-os Intézet Oral History Archívuma, V 149. sz.
PIL 867. f. 1/b - 238. Bozsóki Ferenc.
PIL 867. f. 1/k - 310. Kálló Iván.

Irodalomjegyzék

- Grábics F. - Dr. Horváth S. D. – Kucska F. (szerk.) (2003). Győri életrajzi lexikon. Győr: Galgóczi Erzsébet Városi Könyvtár.
Mészáros A. – Tapolcai E. (szerk.) (1975). Tatabányai kislexikon. Tatabánya: Tatabánya Város Tanácsa és József Attila Megyei Könyvtár.